

AHİLİK VE BACIYAN-I RUM İLE SOSYAL HİZMETİN TEMEL FONKSİYONLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Comparison With Ahilik and Bacıyan-ı Rum in Terms of The Basic Functions of Social Work

Sümeyye Beyza ABAY ALYÜZ*

Makale Geliş Tarihi: 09.02.2022

Makale Kabul Tarihi: 22.03.2022

Özet

Ahilik, Selçuklular döneminden başlamak üzere kısmen değişerek ve dönüşerek Osmanlıların son yıllarına kadar sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı esas alan bir kurumdur. Sosyal Hizmet de insanların iyilik halini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ahilik kurumu ile Sosyal Hizmet kurumu başlangıç itibarı ile dini gerekçelerle teşekkül etmesinin dışında konu ve amaç bakımından da benzerlikler taşımaktadırlar.

Ahilik, Anadolu'da Ahiyan-ı Rum ismi ile örgütlenirken, kadınlar da Ahiliğin kadınlar kolu olarak Bacıyan-ı Rum ismiyle örgütlenmişlerdir. Ahiyan-ı Rum ile Bacıyan-Rum'un amaçları açısından aralarında bir fark yoktur. Ancak Bacıyan-ı Rum'un bir kadın hareketi olmasından ötürü, kadınlara yönelik faaliyetlerde ön plana çıktığı bilinmektedir. Bu çalışmada Ahi örgütlenmesinin yapısı üzerinde kısaca durulduktan sonra daha çok Ahi kurumunun temel sosyal fonksiyonları ile Sosyal Hizmet kurumunun temel fonksiyonları üzerinde durulacak ve Ahilik kurumu ile Sosyal Hizmet kurumunun temel fonksiyonları karşılaştırılarak ve Ahiliğin günümüz sosyal yardım ve sosyal hizmet anlayış ve uygulamasına nasıl bir zemin oluşturduğu ve Ahiyan-ı Rum ve Bacıyan-ı Rum teşkilatlarının günümüze yansımaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler; Ahilik, Sosyal Hizmet, Kurum, Ahiyan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum

*Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye Beyza Abay Alyüz, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, 0000-0002-5974-4560, Email:sbeyzaabay@gmail.com

Comparison With Ahilik and Bacıyan-ı Rum in Terms of The Basic Functions of Social Work

Abstract

Ahilik is an institution based on social assistance and solidarity until the last years of the Ottomans by partially changing and transforming starting from the Seljuk period. Social Work, on the other hand, aims to strengthen the well-being of people. Apart from the fact that the Ahi organization and the Social Service institution were formed on religious grounds from the beginning, they are also similar in terms of subject and purpose.

While the Ahi order was organized under the name of Ahiyan-ı Rum in Anatolia, women were also organized under the name of Bacıyan-ı Rum as the women's branch of the Ahi order. There is no difference between Ahiyan-ı Rum and Bacıyan-Rum in terms of their aims. However, since Bacıyan-ı Rum is a women's movement, it is known that it has come to the fore in activities for women. In this study, after briefly dwelling on the structure of the Ahi organization, the basic social functions of the Ahi institution and the basic functions of the Social Service institution will be emphasized. The reflections of Ahiyan-ı Rum and Bacıyan-ı Rum organizations to the present will be emphasized.

Keywords; Ahilik, Social Service, Institution, Ahiyan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum

Giriş

Toplumsal değişimin önemli kavramlardan birisi de göç kavramıdır. İnsanlık tarihini göç tarihi olarak da nitelendirebiliriz. Bu bağlamda Türklerin de bir göç tarihi vardır, hatta Türkler için farklı göçmen Türkmen topluluklarından oluşmuş bir topumdur da denilebilir. Göç eden toplumların göç ettikleri coğrafyaya yerleşebilmeleri birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Göçmen toplulukların, geldikleri coğrafyada tutunabilmeleri ve bir toplumsal yapı oluşturabilmeleri için dayanışma içinde olmaları gerekir. Dayanışmanın kalıcı ve etkili olabilmesi için de örgütlü olmaları gerekmektedir. Toplum ve toplumsal yapı da örgütlemiş grupların birlikteliğinden oluştuğuna göre, 11.Yüzyıl (1071) da Anadolu topraklarına gruplar halinde ayak basan Türkmenleri/Türklerin Anadolu'da nasıl tutundukları ya da Anadolu'yu nasıl mekân tuttukları ve nasıl bir dayanışma gösterdikleri cevaplandırılması gereken bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşıkpaşazade, meşhur Osmanlı Tarihi'nde Selçuklulardan Osmanlılara kadar Anadolu'da dört örgütlü grubun varlığından söz etmektedir. Bunlardan birincisi askerlerden önce fethedilecek bölgeye gidip insanların gönüllerini kazanmaya çalışan Abdalan-ı Rum (Anadolu dervişleri), ikincisi savaş zamanında eli kılıç tutan Gaziyan-ı Rum(Anadolu gazileri-yiğitleri), Üçüncüsü de daha geniş kapsamlı sanattan eğitime, ticaretten savunmaya, şehirlerden köylere kadar örgütlenmiş Ahiyan-ı Rum(Anadolu kardeşlik teşkilatı) ve Ahiyan-ı Rum'un kadınlar kolu niteliğindeki Bacıyan-ı Rum'dur (Aşıkpaşazade,1949 akt: Çubukçu,2015, s. 218).

Ahilik ve Ahilik örgütlenmesinin ne olduğunu açıklamadan önce şu hususun ifade edilmesinde fayda vardır; Anadolu'ya Türkler geldiğinde Anadolu'da Rumlar, Ermeniler, Süryaniler ve Araplar vardı/yaşıyordu. Ancak Anadolu'nun tek hâkimi de Bizans'tı. Ayrıca Anadolu'da yaşayan halklar kendi aralarında bazı sorunlar yaşadıkları gibi mevcut Bizans yönetiminden de pek memnun değillerdi. Türkler Anadolu'ya henüz yerleşme çabasında iken 1096 yılında başlayan Haçlı seferleri de Anadolu topraklarında cereyan ediyordu. Daha sonraki yüzyıllarda yine Anadolu topraklarında bir de Moğol istilası olacaktır (Turan, 1990, s. 277; Koca, 2008.) Yerleşik şehir hayatına pek alışık olmayan Türkmen toplulukları bir taraftan yeni bir coğrafyaya ve iklime gelecekler, bir taraftan da daha önce birlikte yaşamadıkları topluluklarla karşılaşacaklar, bunlarla birlikte aynı şehirde ve aynı şartlarda yaşayacaklar ve dolayısıyla buraları yurt edineceklerdir. Ayrıca bağlı buldukları ya da bağlanmak istedikleri siyasi otoritenin de Anadolu da hakimiyet kurma ve varlığını devam ettirme gibi birtakım sorunlarının var olduğu da bilinmektedir. İşte bu sosyoekonomik, sosyokültürel ve sosyopolitik atmosferde Ahi örgütlenmesinin ortaya çıktığını görüyoruz.

Bu çalışmada Ahi teşkilatlarının, Türklerin Anadolu'yu yurt edinmelerinde ne gibi katkılarının olduğu vurgulanarak, Ahi örgütlenmesinin yapısı üzerinde kısaca durulduktan sonra daha çok Ahi kurumunun temel sosyal fonksiyonları ile Sosyal Hizmet kurumunun temel fonksiyonları üzerinde durulacak ve Ahilik kurumu ile Sosyal Hizmet kurumunun temel fonksiyonları karşılaştırılarak ve Ahiliğin günümüz sosyal yardım ve sosyal hizmet anlayış ve uygulamasına nasıl bir zemin oluşturduğu ve Ahilik ve Bacıyan-ı Rum teşkilatlarının günümüze yansımaları üzerinde durulacaktır.

Ahilik, Bacıyan-I Rum ve Örgütsel Yapıları

Öncelikle şunu ifade edelim ki, Ahilik teşkilatı devlet organizasyon şeması içinde bir örgüt olmadığı gibi devlete yapısına karşı bir örgüt de değildir. Hatta devletin görevlerini ve yetkilerini üstlenmek gibi bir iddiası da yoktur. Ahilik örgütlenmesine mevcut Selçuklu sultanları da karşı değildiler. Ahilik örgütlenmesini bugünkü sivil toplum örgütlerine benzetilerek de açıklanamaz.

Ahi teşkilatlanması tamamen Anadolu'da tutunma ve yerleşme sürecinde olan Türkmenlerin içinde buldukları sosyal, kültürel, siyasal, askeri şartların gereği olarak tamamen sosyolojik sebeplerle doğal biçimde ortaya çıkmış bir örgütsel yapıdır (Köprülü, 1991, s. 77-81). Ancak bu doğal örgütlenmeye sebep olan faktörlerden birisi de diğer Müslüman toplumlarda da olduğu gibi Türkmenlerde de var olan "Fütüvvet" anlayışıdır. Fütüvvet gençlik, yiğitlik ve kahramanlık anlamlarına gelmektedir (Bayram, 2016, s. 56).

Türkmenler Anadolu'ya gelmeden önce de Müslümandı (Köprülü, 1976, s.72-76). İslam'ı özümsemiş ve "tasavvufi gelenekten" de etkilenmişlerdi. Hatta "Fütüvvet" anlayışını tasavvufi gelenek ile de harmanlamışlardı. Ahilik Anadolu Türklerine/Türkmenlerine has yeni bir örgüttür. Peki bu örgütün kendine has olan özelliği nedir? "Ahi" nin kelime karşılığı kardeş demektir. "Ahilik" de kardeşlik demektir (Şen, 2012, s. 625). İslam literatürüne göre "Müslümanlar kardeştir." İslam kardeşliği ise inanç, amaç ve davranış birliği içinde olmak demektir (Çağrı, 2001, s. 486). Türkler/Türkmenler Anadolu'ya geldiklerinde içinde buldukları yeni şartlara göre tamamen yeni bir örgütlenme gereğini duymuşlar ve Ahilik

örgütlenmesini önce Kayseri’de daha sonra da başka şehirlerde, kasaba ve köylerde kurmuşlardır. Bu bilgiler ışığı altında Ahilikle ilgili bir tanım yapacak olursak, Ahilik; konusu insan ve toplu olan yardımlaşmayı ve dayanışmayı esas alan Müslümanlara ait bir kurumdur. Müslümanların, Müslümanlar arasında yardımlaşmayı ve dayanışmayı gerçekleştirmek için kurdukları yarı resmi örgütlü yapıya da Ahiyan-ı Rum denilir.

Ahiyan-ı Rum: Anadolu’da Müslümanların inanç, amaç ve davranış birliği içinde örgütlenmesi demektir. Bacıyan-ı Rum da bacıların(kadınların) aynı inanç, amaç ve davranış birliği içinde örgütlenmesi demektir. Artık Ahiyan-ı Rum (Bacıyan-ı Rum) için Müslümanlar tarafından, Anadolu Topraklarına kurulmuş kendine has özellikleri olan bir örgüttür denilebilir. Görülüyor ki, Ahilik örgütlenmesinin temelinde Türkmenlerin geçmişten tevarüs ettikleri birtakım değerleri ve tecrübeleri

Müslüman-Türk toplumunun o günkü sosyokültürel yapısının gereği olarak dini-tasavvufi önderler aynı zamanda o günün kanaat önderleridirler. Bunların en bilinenleri Mevlâna Celalettin Rumî, Yunus Emre, Hacı Bektaşî Veli ve Ahi Evran-ı Velidir (Gölpınarlı, 1985, s. 17). Adı geçen bu zatların bugüne de yansıyan o günkü toplumsal yapıda farklı farklı fonksiyonları vardır. İşte Ahilik teşkilatını kuran da bu kanaat önderlerinden biri olan Ahi Evran-ı Velidir. Burada kullanılan bazı kavramları da o günün toplumsal yapısına göre anlamlandırmak gerekir. Aşağıda Ahilik teşkilatının Toplumsal fonksiyonları üzerinde dururken de ifade edileceği gibi Ahilik, dünya ve ahiret hayatını bir bütün olarak gören bir anlayışın örgütlenme biçimidir. Günümüze intikal eden bilgilere göre Ahiliğin merkezi Kırşehir’dir. Yaşadığı dönemde Ahiliğin kurucusu ve şeyhi de Ahi Evran-ı Velidir. Her Türk şehrinde merkezden atanan Ahi Baba diye bilinen bir Ahi lideri vardır. Ahi teşkilatlarının bir yönetim kurulu vardır ve her yönetim kurulu üyesinin de eğitimden sorumlu, esnaftan sorumlu vb. görevleri vardır (Günay, 203, s.25). O günün sosyokültürel yapısı gereği olarak, aynı fonksiyonu kadınlar arasında yerine getirmek maksadı ile kurulmuş, Ahiliğin kadınlar kolu olarak ifade edilebilen Bacıyan-ı Rum teşkilatı vardır. Bacıyan-ı Rum’un kurucusu da Ahi Evran-ı Velinin Eşi Fatma Bacıdır (Altaş,2017, s. 25-36).

Ahiliğin ve Bacıyan-ı Rum’un Temel Fonksiyonları

Ahiyan-ı-Rum ve Bacıyan-ı Rum’un fonksiyonları üzerinde dururken, Ahiyan-ı Rum’un ve Bacıya-ı Rum’un aktif ve fonksiyonel olduğu tarihin ve sosyokültürel yapının dikkate alınması gerekir. Bir başka hususta Ahiyan-ı Rum teşkilatını sadece bir dini-tasavvufi yapı olarak görmemek gerektiği gibi sadece bir esnaf örgütlenmesi olarak da görmemek gerekir. Ayrıca Ahiyan-ı Rum teşkilatının yönetimle ve askeri yapılanma ile hiç ilişkisi olmayan sadece bir sivil örgüt gibi de görmemek gerekir. Ahiyan-ı Rum teşkilatını sadece şehirlerde örgütlemiş, kasaba ve köylerde örgütlenmemiş bir yapı da değildir. Ahiyan-ı Rum teşkilatını, mensuplarına sadece iş başında eğitim veriyor olarak da görememek gerekir zira iş dışında da eğitim vermektedir. Ahiyan-ı Rum ve Bacıyan-ı Rum mensuplarına sadece zaviyelerde eğitim vermemekte köy odalarını da eğitim mekânı olarak kullanılmaktadır.

Ahiliğin (Ahiyan-ı Rum) Amacı ve Temel Fonksiyonları

Ahiliğin temel amacı; dünya ve ahiret hayatını bir bütün olarak gören temel yaklaşımıyla, zengin ile fakiri, emek ile sermayeyi, millet ile devleti, üretici ile tüketiciyi, birey ile toplumu, veren el ile alan eli bir ahenk ve harmoni içinde görerek ve toplumsal kesimler arasında dengeli bir ilişkiyi kurarak sosyal adaleti gerçekleştirmektir (Durak&Yücel,2010, s. 152).

Ahiliğin temel amaçları şöyle sıralanmıştır (Demirci, 1996, akt: Arslan,2015, s. 253):

“Dürüst, namuslu üretken insanlar yetiştirmek, fert ve toplum ihtiyaçlarını giderebilecek meslek ve sanat becerisi olan insan yetiştirmek, gerektiğinde vatan savunması ve otorite boşluğunun doldurulması için savunma gücü olarak gönüllü ve doğal bir refleks biçiminde görev yapmak, ilim, kültür, sanat ehli, huzurlu bir hayatı sürdürecektir erdemli insan yetiştirmek”

Bu amaca ulaşmak için Ahiyan-ı Rum Teşkilatının aşağıda sıralanan temel fonksiyonları yerine getirmekte olduğu anlaşılmaktadır. Temel fonksiyonları konusunda literatürde bazı farklılıklar olsa da ana hatları ile ortak noktada buluşan kaynaklarda Ahiyan-ı Rum'un temel fonksiyonları şöyle sıralanmaktadır (Altaş, 2017; Koca, 2008; Yiğit, 2013; Günay, 2003; Kızıler, 2015; Bedir, 2020; Kaya, 2014; Okumuş vd. 2018; Toktonaliev, 2020; Özköse, 2011; Şen, 2012; Ayaş, 2019).

-Göç ve iskân fonksiyonları: Göçebe ve şehir kültürü arasında bir denge sağlama fonksiyonunu gerçekleştirmişlerdir.

-İktisadi fonksiyonları: Ortaya koydukları ahlaki prensipler ile kaliteli ürün üretilmesine ve haksız rekabet önleyecek tedbirleri almışlardır.

-Dini ve tasavvufi fonksiyonları: İslam dinini tebliğ etme ve tasavvufi geleneğin yaygınlaşmasını sağlama fonksiyonları vardır.

-Askeri fonksiyonları: Toplum içinde güvenliği sağlama ve gerektiğinde kadın erkek silahlanarak vatan savunmasında bulunmak.

- Siyasi fonksiyonları: Devlet otoritesinin zayıfladığı dönemlerde halkın birlik ve beraberliğini sağlayacak girişimlerde bulunmak.

-Toplumsal dayanışma fonksiyonları: Toplumun birlik ve beraberlik içinde yaşamaları için sosyal yardımlaşma ve dayanışma organizasyonlarını gerçekleştirmek. Bu Bağlamda “Orta Sandığı”, “Esnaf Sandığı”, “Esnaf Vakfı”, “Esnaf kesesi” gibi birikimlerden teşkilatın masraflarının karşılanmasının dışında, teşkilat mensuplarından çalışamayacak durumda olan hasta ve yaşlılara buralardan yardım edildiği gibi bu yardımlaşma sandıkları, borç alıp verme ve kredi olarak da işlev görürlerdi. Bunun dışında fakir, dul, yetim, engelliler, hastalar ve kimsesizlere de buralardan yardım edilirdi (Altaş, 2017, s. 37-38).

-Eğitim fonksiyonu ve zaviyelerin çok yönlü ve çok amaçlı fonksiyonları: Ahilikte eğitimi, işbaşında eğitim, iş dışında eğitim, sanat eğitimi ve ahlak eğitimi diye sınıflandırabiliriz. İş başında eğitim çıraklıktan ustalığa kadar süren meslek eğitimi, iş dışında eğitim daha çok kişisel gelişim eğitimi niteliğindedir. Sanat eğitimi ise yeteneğe göre eğitimidir. Ahlak eğitimi ise insan ilişkileri ya da adaba-ı muaşeret eğitimidir. Ahi örgütlerinde, ahiliğin inanç, adap, ilke, kural ve esaslarının yazılı olduğu kaynaklara “fütüvvetname” adı verilirdi. Bu fütüvvetnameler zaviyelerin temel kitabı olarak okutulurdu. (Kaya, 2014, s. 551; Günay, 2003, s. 60-65).

Ancak ana hatları ile eğitimin verildiği merkezler zaviyelerdir. Ahilikte Zaviyelerin özel bir yeri ve fonksiyonu vardır. Bunları da şöyle sıralayabiliriz.

- Eğitim fonksiyonu: Örgün bir eğitim kurumu olarak zaviyeler halkın eğitim ve öğretim seviyesinin yükseltilmesine katkıda bulunurlardı.

-Misafir ağırlama ve konaklama fonksiyonu: Zaviyeler misafir ağırlama ve gelip geçen yolcuların konakladıkları merkezler olarak da fonksiyon icra ederdi.

-Sanat ve kültür merkezi fonksiyonu: Zaviyeler aynı zamanda bir kültür sanat merkezi olmanın dışında meslek öğrenen çırakların da eğitim merkezi idi.

-Rehabilitasyon fonksiyonu: Suçluların terbiye ve ıslak edildiği ve yeniden topluma kazandırıldığı merkezler idi.

Bacıyan-ı Rum'un Amacı ve Temel Fonksiyonları

Bacıyan-ı Rum'un (Anadolulu Kadınlar/Bacılar Teşkilatı) konusu ve amacı açısından Ahiyan-ı Rum arasında hiçbir farkın olamadığı söylenebilir. Ancak Bacıyan-ı Rum'un bir kadın örgütlenmesi olması dolayısıyla, faaliyetlerini diğer faaliyetleri yanında kadınlar üzerinde yoğunlaştıkları bilinmektedir (Acar, 2009; Özlük,2019; Tatlıoğlu, 2012; Sırım, 2015; Kaya,2014; Özağaçkaya 2017; Günay,2003). Bacıyan-ı Rum'un bir örgüt halinde tecessüm etmesi aynen Ahiyan-ı Rum gibi tamamen doğal sosyolojik gerekçelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Şöyle ki; Kayseri'de yerleşmiş olan Türkmenler, farklı meslekler ihdas ederek tutunmaya çalışırken, kurdukları deri işleme atölyelerinde derilerin yünlerini yeni bir ürüne dönüştürmek gibi bir ihtiyaç ortaya çıkınca, kadınlar, Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacının önderliğinde teşkilatlanarak örgüçülük ve dokumacılık faaliyetine başlamak suretiyle ekonomik hayatta da yer aldıkları görülmektedir.

Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacılarının), Ahiyan-ı Rum'un yerine getirdiği temel fonksiyonlara paralel olarak aşağıda sıralanan fonksiyonları da yerine getirmekte oldukları anlaşılmaktadır.

-Ticaret ve sanat alanındaki fonksiyonlar: Ticaret ve sanat ahlakının yerleşmesindeki önemli katkıları olmuştur.

-Örücülük ve dokumacılık fonksiyonlar: Örücülük ve dokumacılık sanat ve mesleğinin yerleşmesinde önemli katkıları olmuştur.

-Askeri alandaki fonksiyonları: Erkeklerle beraber askeri alanda, özellikle Moğol istilasında önemli katkıları olmuştur.

-Misafir ağırlama alanındaki fonksiyonları: Anadolu'ya göç ederek gelen kabileleri tekke ve zaviyelerde misafir ederek onların geldikleri yere uyum sağlamalarına ve yerleşmelerine ön ayak olmuşlardır.

-Dinî-tasavvufî fonksiyonları: İslam dinini tebliğ etme ve tasavvufî geleneğin yaygınlaşması konusunda da görev almışlardır. (Acar, 2009, s. 58-60).

-Kadınlara iş bulma fonksiyonları: Vatani hizmet yapan şehit ve gazilerin eşleri, kızları, anneleri veya kız kardeşlerini pazar yerlerinde istihdam etmeleri veya ürettiklerini ürünleri satmalarını sağlamışlardır.

-Hayır hasenat işleri ile uğraşma fonksiyonları: Kimsesiz ve yetim kız çocuklarını himaye etmeleri, onların eğitim ve evlenmelerine yardımcı olmaları, kimsesiz yaşlı kadınların bakımı gibi sosyal hizmetleri yerine getirmiş olmalarıdır.

Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmetin Temel Fonksiyonları

Sosyal Hizmet, konusu insan ve toplum olan hem bir akademik disiplin ve hem de bir profesyonel meslektir. Ancak bu başlık altında Sosyal Hizmet'in, ne bir akademik disiplin olduğu ve ne de bir profesyonel meslek olduğu üzerinde durulacaktır. Bu başlık altında Sosyal Hizmet'in konusu, amacı ve temel fonksiyonları üzerinde durulacaktır. Sosyal Hizmet'in başlangıç yılları da aynen Ahilikte olduğu gibi toplumların değişim ve dönüşüm süreçlerinde, sosyolojik gerekçelerle, tamamen insani ve dini amaçlarla yardımlaşmayı ve dayanışmayı gerçekleştirmek için ortaya çıkmış bir kurumdur. Bu amaçları gerçekleştirmek için değişik ülkelerde örgütlü yapılar da (ABD'de ve İngiltere' de Yardım hareketi ve yardım işlerini düzenleme derneği gibi) oluşmuştur. Sosyal Hizmet yardımlaşma üzerine bina edilmiş bir kurum olsa da farklı sosyokültürel yapılara göre farklılıkların olduğu da bilinmektedir (Şişman,2009, s. 71).

Sosyal Hizmet için değişik zamanlarda farklı tanımlar yapılmıştır. Ele alınan konunun sınırlarına uygun olarak bir tanım öne çıkarılacaktır. Sosyal Hizmet; "Bireylere, örgütlenmiş grupların hizmetlerinden yararlanırken, ya da kendileri bir örgütlenmiş grup üyesi olarak hareket ederken karşılaştıkları güçlükleri çözmek için yardım eden bir kurumdur" (Witmer,1942, akt: Kongar, 1972, s.17). Bu tanıma göre, sosyal hizmet resmi ya da yarı resmi bir örgüt/kurum olabilir. Önemli olan bireylerin/grupların sorunlarının çözülüyor olmasıdır.Sosyal Hizmetin amaçları, kişilerin ve grupların kendileri ile çevreleri arasındaki sorunların belirlenmesini sağlamak, var olan sorunların çözülmesi ya da etkisiz hale getirilmesi hususunda yardım etmek ve kişilerin ve grupların aralarında olması muhtemel dengesizlikleri belirlemek ve bu dengesizliklerin ortaya çıkmaması için tedbirler alarak kişilerin ve grupların güçlenmelerini sağlamaktır (Kongar,1972, s. 21).

Gerek klasik anlamda ve gerekse modern anlamda Sosyal Hizmet kurumunun yerine getirmekte olduğu temel fonksiyonlar şöyle sıralanabilir (Duyan vd. 2008, s. 71-188).

-Aile ve çocuğa yönelik sosyal fonksiyonları: Sosyal Hizmet aile ve çocuk sorunlarına yönelik koruyucu, önleyici, güçlendirici sosyal hizmet faaliyetlerine odaklanmaktadır.

-Yoksullara yönelik sosyal fonksiyonları: Yoksullarla ilgilenmek ve refah seviyesini yükseltmek sosyal hizmetin temel fonksiyonlarından.

-Sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleriyle ilgili fonksiyonları: Sosyal Hizmetin temel alanlarından birisi de sosyal yardım organizasyonları üzerinde örgütleyici özellikleriyle çalışmaktır.

-Engellilere yönelik sosyal fonksiyonları: Engellilere yönelik bakım ve rehabilitasyon fonksiyonlarını yerine getirmek ve engellilerin sosyal katılımını sağlamak.

-Yaşlılara yönelik sosyal fonksiyonları: Yaşlılık, Sosyal Hizmet kurumunun temel alanlarından birisi olduğu gibi, yaşlı bakımı ve yaşlının biyopsikososyal ihtiyaçlarının giderilmesi ve sosyal işlevselliğinin sağlanması da önemli bir fonksiyonudur.

-Göç ve kentleşme sosyal fonksiyonları: İç ve dış göç, mülteciler konusu da Sosyal Hizmet'in önemli bir sosyal fonksiyonu olduğu gibi, mikro, mezzo, makro uygulamalarla özellikle uyum sorunları ve temel kaynakların sağlanması üzerine yoğunlaşmaktadır.

-Şiddet ve suçluluk sosyal fonksiyonları: Şiddet mağdurları ve suçluların rehabilitasyonu da Sosyal Hizmet'in sosyal fonksiyonları arasındadır. Onları topluma kazandırma, topluma entegrasyonu önemli görevleri arasındadır.

-Eğitime yönelik sosyal fonksiyonları: Eğitim kurumlarındaki sorunlar, çevresi içinde birey anlayışı içinde sosyal hizmetin temel fonksiyonları arasındadır.

-Tıbbi sosyal hizmete yönelik fonksiyonları: Sağlık alanı ve hasta bakımı ve sağlık sistemi içinde cereyan eden sorunlar da Sosyal Hizmet kurumunun fonksiyonlarından.

-Danışmanlık ve rehberlik fonksiyonları: Sosyal Hizmet kurumunun önemli bir sosyal fonksiyonu da aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının rollerine de atıfta bulunan danışmanlık ve rehberlik fonksiyonudur ve Sosyal Hizmet'in en temel işlevlerinden biridir.

Ahilik ve Bacıyan- Rum ile Sosyal Hizmetin Karşılaştırılması

Ahilik ve Bacıyan-ı Rum ile Sosyal Hizmet arasındaki ortak noktaları ya da benzerlikleri ele alırken iki husus göz önünde bulundurulmalıdır. Birincisi; kurumlar zamanın şartlarına göre ortaya çıkarlar, fonksiyonlarını yerine getirirler, değişim ve dönüşüme uğrayarak ya tarih sahnesinden çekilirler ya da başka bir yapıya dönüşerek varlıklarını devam ettirirler. İkincisi ise toplumsal hafızalarda yer tutmuş bazı kurumların bugüne ışık tutan ve yansıyan taraflarının olup olmadığı hususları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu iki husus göz önünde bulundurularak Ahiliğin ve Sosyal Hizmet'in kesiştiği temel ortak noktalar üzerinde durulmalıdır. Ayrıca iki kurum karşılaştırılırken kapsam, içerik açısından da farklılıkların olduğunu da göz ardı etmemek gerekir.

Ahilik ve sosyal hizmet, ortaya çıkış şartları itibariyle göç, yerleşme ve yerleşim yerinde tutunma gibi sosyolojik sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Konusu ve amaçları itibariyle de benzer özellikler taşımaktadırlar. Ahilik ve Sosyal Hizmetin kurumsallaşmasında dini motivasyonun oldukça belirleyici bir rolünün olduğu da bilinen bir gerçektir. Özellikle

hayırseverlik ve dini örgütlenmelerin Sosyal Hizmet'in kurumsallaşmasında tarihsel süreçte önemli bir işleve sahip olduğu görülmektedir.

Ahilik ve Sosyal Hizmet'in yerine getirmeye çalıştığı temel fonksiyonlara bakıldığında ise her iki kurum da göç ile gelenlerin sorunlarının çözümüne odaklanmışlardır. Her iki kurumun da aile, çocuk, yaşlı, yetim, şehit ve gazilerin yakınlarının ve diğer kimsesizlerin sorunlarının çözümüne ve ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Her iki kurum da yoksulluk sorununu üzerinde durmaktadır. Yine her iki kurumun da suçluların rehabilitasyonu, sağlık ve bakım hizmetleri konusunda fonksiyon icra etikleri bilinmektedir/görülmektedir ve yine her iki kurumun da faaliyetlerini yürütecek olan elemanlarının eğitimini önemsedikleri bilinmektedir.

Ahilik ve Sosyal Hizmetin farklılıklarına gelince; Ahilik tamamen Müslümanlara özgü bir kurum iken Sosyal Hizmet, farklı dini inanış ve kültürlerle göre yapılmış bir kurumdur. Ahilik örgütsel bir yapı olarak tarihi süreç içinde değişim ve dönüşme uğramış ve zamanla da toplumsal ve siyasal sebeplere bağlı olarak ömrünü tamamlamıştır. Sosyal Hizmet ise tarihi süreç içinde toplumsal ve siyasal değişim sürecine bağlı olarak, özellikle de sanayi devriminden sonra bazı Batılı ülkelerin devlet yapılanması *sosyal devlete* dönüştüğü için Sosyal hizmet kurumu da hem bir akademik dışilin hem de bir profesyonel meslek olmuş ve yukarıda ifade edilen fonksiyonları yerine getirecek yeni bir yapıya kavuşmuştur. Ahilik kurumu ile Sosyal Hizmet kurumunun farklılıklarının daha iyi anlaşılabilmesi için, ahilik ile Sosyal Hizmet'in yerine getirdikleri temel fonksiyonlardan bazıları üzerinde özellikle durmakta fayda vardır. Ahilik aynı zamanda iktisadi faaliyet yapan bir örgüttür. Sosyal Hizmet ise ağırlıklı olarak yardıma odaklanmış bir kurumdur. Ahilik yerine ve zamanına göre askeri ve siyasi bir vaziyet alırken sosyal hizmetin böyle bir yapısı yoktur. Ahi örgütlerinin eğitim yeri olan zaviyelerde çok amaçlı olarak dini, tasavvufi, mesleki ve insan ilişkiler eğitimi verilirken, aynı zamanda bir konaklama ve kültür ve sanat merkezi fonksiyonunu görmektedir. Sosyal Hizmet kurumlarında eğitim, her ne kadar bazı ülkelerde dini kurumlara bağlı okullarda verilse de daha çok devlet okullarında laik eğitim verilmektedir. Ahilikte Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın finansal kaynakları Ahi örgütlerinin kendi aralarında üyelerinden topladıkları aidatlar ile varlıklı olanların kurdukları vakıflar olurken, Sosyal hizmet kurumlarının finansal kaynakları ise her ne kadar bir ölçüde dini kurumların sağladığı kaynaklar olsa da çoğunlukla "sosyal devlet" finansal kaynağı oluşturmaktadır/karşılıklıdır.

Günümüzde modern Sosyal Hizmet (kurumu) temel fonksiyonlarını yerine getirirken, kullandığı kaynaklar sosyal devletin sağladığı kaynaklar olduğuna göre sosyal devlet bu kaynakları sağlamaya ne kadar daha devam edebilecektir? Bilindiği gibi ikinci dünya savaşından sonra gelişmiş Batılı ülkeler, 1970'li yıllara kadar Keynesyan ekonomi politikalarını uyguladılar. Ancak 1970'li yıllarda patlak veren petrol krizinden sonra özellikle batılı ülkeler ekonomi politikalarını gözden geçirerek sosyal devletin sınırlarını tartışarak 1980'li yıllardan sonra da "Neo liberal politikaları" uygulamaya başladılar. Neo liberal politikaların uygulanıyor olması devletin temel görevlerinin neler olduğu, refah hizmetlerini yeterince sunup sunamayacağı ya da nasıl sunacağı sorgulanmaya başlanmıştır. Buna bağlı, sosyal refah devletleri de refah politikalarının uygulanması ve sosyal sorunların çözümüne yönelik yeni ortak arayışlarına girmeye başladılar. Sosyal devlet anlayışından önce tarihten tevarüs eden,

sivil sektör (aile, akrabalar, arkadaşlar), dini kurumlar, özel sektör (piyasalar), gönüllü kuruluşlar-vakıflar ve devlet tarafından ortaklaşa sunulduğu da bilinen bir tecrübenin var olduğu ve sosyal refahın sağlanmasında ve sosyal sorunların çözümünde hayata geçirebileceği ön görülmeye başlandı. Ve adına “Refah karması” denilen bu teori henüz yasal bir zemine oturtulamamış olsa da sosyal refahın sağlanmasında ve sosyal sorunların çözümünde bir alternatif olarak görülmektedir (Özdemir, 2004, s. 105-109).

Günümüz Türkiye’si açısından meseleye bakılacak olursa, dünyada 1980’li yıllardan sonra uygulanmaya başlanılan Neo-liberal politika uygulamalarından Türkiye de etkilenmiştir. Ancak, Sosyal Hizmetin finansmanı konusunda Türkiye’nin tarihten tevarüs eden sosyal yardımlaşma ve dayanışma anlayışına bağlı olarak kişisel, ailevi ve toplumsal dinamikleri önemli bir kaynak olmaya devam etmektedir. Başka bir ifade ile Batılı ülkelerin henüz sosyal refah ve sosyal güvenlik gibi kavramları dillendirmedikleri dönemlerde İslam toplumlarında, sosyal sorunların çözümünde alternatif kaynak olarak ileri sürülen “refah karması” modelinin fiili olarak uygulandığı da bilinmektedir (Abay, 2004, s. 24-26).

Türkiye açısından, Sosyal Hizmet kurumu için Ahilik ve Baciyan-ı Rum tecrübesi tarihten tevarüs edilen önemli bir toplumsal kaynaktır. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1961 Anayasası ile kendini sosyal devlet olarak konumlandırarak ve sosyal sorunların çözümünü büyük ölçüde üzerine alarak Türk toplumun hayırseverlik/sahavet anlayışında zayıflama olsa da deprem ve sel felaketi gibi tabii afet zamanlarında hayırseverlik ve iyilik anlayışlarının devam ettiği görülmektedir (Çizakça, 2006, S.22). Bugün Türkiye’de Sosyal Hizmet kurumu Batılı modeller üzerinden yapılırsa da son yıllarda tarihin derinliklerinde gömülü olan Ahilik vb. hazinelerin yeniden dillendirilmeye başlanması önemli bir gelişme olarak görülmelidir. Türkiye’de Sosyal Hizmet kurumuna emeği geçmiş olan Emre Kongar, Selçuklular döneminde ortaya çıkmış bir kardeş teşkilatı olan ahiliğin toplumsal örgütlenmeye güzel bir örnek olduğunu ifade ettikten sonra, Ahi örgütüne mensup olanların büyük bir dayanışma içinde olduklarını ve genellikle insanoğluna yardım etmek Ahiliğin genel ilkeleri arasındaydı dedikten sonra da “kuşkusuz böyle bir grup (bazı siyasal nedenlerle ortadan kaldırılmasaydı) toplumsal hayatta sosyal yardım kavramının daha çok gelişmesine yol açabilirdi” demektedir(Kongar,1972, S.161). Ahilik, günümüzde Sosyal Hizmet’in demokratik ve sivil katılımı benimseyen toplumla çalışma yöntemlerinde, “toplum için toplumla birlikte çalışma” amaçlarına hizmet eden toplum örgütlenmesi modelleri de göz önünde bulundurulduğunda günümüz modern Sosyal Hizmet anlayışıyla ne kadar uyum içinde olduğu görülmektedir.

Sonuç

Günümüz Sosyal hizmet uygulamalarında sosyal sorunlar ele alırken, mikro- mezzo- makro düzeydeki uygulamalarda Ahilik tecrübesinin önemli bir kaynak olduğu görülmektedir. Türkiye’de Sosyal hizmet eğitiminde tarihten tevarüs ettiğimiz “fütüvvetnamelerin” ülkemizde Sosyal Hizmet’in kurumsallaşmasında önemli bir role sahip olduğu bilinmektedir. Bu durum Ahilik’in temel değerlerinin, günümüz modern Sosyal Hizmet’in anlayışı ve uygulamalarına aktarılmasında temel bir sosyal kaynak olarak değerlendirilmesinin önemini göstermektedir. Ahilik kültüründe yardımlaşma, dayanışma, hayırseverliğin “yardım”ın toplumsal hafızada yerleşmesine ve gelecek kuşaklara aktarılmasına zemin hazırladığı gibi, aynı zamanda yardımın

değer temelinde gerçekleştirilmesine de atfettiği önem de vurgulanmaktadır. Ahilik'in Bacıyan-ı Rum örgütlenmesiyle, kadına verdiği değer, kadının güçlü yanlarını ortaya çıkarma ve toplum nezdinde sosyal sorunların önlenmesinde ve giderilmesinde sahip olduğu sosyal konum ile kadına yönelik toplumsal algıya da etki eden bir işleve sahiptir. Bacıyan-i Rum hareketi sosyokültürel geçmişiyle, Sosyal Hizmet alanında özellikle kadınların örgütlenmesine önemli bir altyapı imkânı sunmaktadır. Diğer yandan bu örgütlenme kullandığı tekniklerle, Bacıyan-ı Rum örgütüne mensup kadınların el işi, örgücülük ve dokumacılık gibi sanat ve marifetlerin gün yüzüne çıkarılarak modern meşguliyet terapisinde kullanılması gibi modern Sosyal Hizmet'e öneriler de sunulabilir.

Kaynakça

- Abay, A. R. (2004). Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 24-26.
- Acar, G. (2009). Tarikatlarda Kadının Konumuna Sosyolojik Bir Bakış (Mevlevilik ve Bektaşilik Açısından Bir Değerlendirme). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Akman, M. (2020). Müminler Arasında Kardeşlik Hukuku. The Journal of Social Science, 4(7), 292-304.
- Altaş, D. (2017). Ahi teşkilatının Anadolu'ya gelen Türkmenler üzerindeki etkileri (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Arslan, Hüseyin, Ahilik Teşkilatının Sosyo-İktisadi yapısı Örneklik Değeri, S.254, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 49 Mayıs – Haziran 2015, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
- Âşıkpaşazade, T. I. A. I. O. (1949). Tevârih-i Âl-i Osman, Osmanlı Tarihleri. Atsız nşr., İstanbul.
- Ayaş, M. Ş. (2019). Anadolu'nun İslamlaşmasında Ahi Evren ve ahiliğin rol modelliği. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (13), 91-116.
- Bayram, M. (2016). Anadolu Ahiliğinin Teşekkülünde'ki Rolü Açısından Fütüvvet Hareketi ve Tarihi. Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, (1), 51-73.
- Bedir, A. (2020). Türklerin İktisadi Hayatında Sosyal Yardımlaşma. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24(3), 1141-1169.)
- Çağrı M. (2001). "Kardeşlik", Diyanet İslâm Ansiklopedisi, cilt: 24, İstanbul.
- Çizakça, M. (2000): Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Çubukçu, H. (2015). Bâciyân-ı Rûm ve Anadolu tasavvufundaki yeri. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, (5), 217-231.

- Durak, İ., & Yücel, A. (2010). Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri Ve Günümüze Yansımaları. S.152, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2), 151-168.
- Duyan, V., Sayar, Ö. Ö., & Özbulut, M. (2008). Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak. Ankara: Öncü Basımevi.
- Gölpınarlı, A. (1985). 100 Soruda Tasavvuf, 2. bs. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Günay, A. (2003). Ahilik'te mesleki ve sosyal dayanışma (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Kaya, A. (2014). Anadolu'nun Türk ve İslâm Yurdu Haline Gelişinde Ahilerin Rolü ve Önemi. Journal of International Social Research, 7(29.)
- Kızıler, H. (2015). Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches, 4(2).
- Koca, S. (2008). Diyar-ı Rum'un (Roma Ülkesi= Anadolu). Türkiye" Haline Gelmesinde Türk Kültürünün Rolü", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (23), 1-53.
- Kongar, E. (1972). Sosyal çalışmaya giriş. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yay.
- Köprülü, F. (1991). Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Türk Tarih Kurumu Basımevi.4. Basım.
- Köprülü, F. (1976). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Okumuş, E., Sarıtaş, K., Yorulmaz, A., Hazar, F., & Altay, Ş. (2018). Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(8), 7-38.
- Özağaçkaya, M. (2017). Ahilik ve Sosyal Hizmet, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, S. (2004). Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış:"Refah Karması" ve Sosyal Refah Sağlayıcı Kurumlar. In Journal of Social Policy Conferences (No. 48).
- Özköse, K. (2011). Ahilikte Ahlak ve Meslek Eğitimi. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15(2), 5-19.)
- Özlük, E. (2019). Orta Çağ İslam dünyasında iz bırakan müslüman kadınlar (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sırım, V. (2015). Osmanlı Kadınının Ekonomik Hayata Etkin Katılımı: Baciyân-I Rûm Örneği. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(8), 118-125.
- Şen, A. (2012). Anadolu'da Bir Kardeşlik Tecrübesi Ahiliğin Kültür ve Medeniyetimizdeki Yeri, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16(1), 615-629.
- Şişman, Y. (2009). Sosyal hizmete Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayını. Eskişehir.

Tathoğlu, K. (2012). Ahilik Teşkilatında Anadolu Türk Kadınının Girişimciliğine Sosyal-Psikolojik Bir Yaklaşım. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED), 2(4), 69-92.

Toktonaliev, A. (2020) Ahilikte Usta Çırak İlişkisi ve Sosyal Güvenlik. İlahiyat Araştırmaları Dergisi, (14), 123-136.

Turan, O, (1990). Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, Nakışlar yayınevi, İstanbul.

Turhan, F. S. (2003) Âşık Paşazade-Osmanoğulları'nın Tarihi. Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, (15), 239-246.

Yiğit, İ. (2013). Xvi. Yüzyıl Türkiyesi'nde Ahi Adlı Zaviyelerin Dağılışı. Electronic Turkish Studies, 8(5).